

DE LA EMINOVICI – HURMUZACHI LA EMINESCU – PETRINO

ALA SAINENCO

Memorialul Ipotesti – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”

E-mail: m.ipotesti@gmail.com

From *Eminovici – Hurmuzachi* to *Eminescu – Petrino*

(Abstract)

The text explores the continuity of relationships between the Eminovici and Hurmuzachi families, initiated by Gheorghe Eminovici and Constantin Hurmuzachi, both serving at the court of boyar Balș in Dumbrăveni, and continued through Mihai Eminescu and Dimitrie Petrino (Constantin Hurmuzachi's nephew). It references events from their lives that have been less frequently studied by researchers, shedding new light on well-known aspects of Mihai Eminescu's biography.

Keywords: Eminovici, Hurmuzachi, Eminescu, Petrino, Dumbrăveni.

(Rezumat)

Textul abordează continuitatea unor relații dinte familiile Eminovici și Hurmuzachi, inițiată prin Gheorghe Eminovici și Constantin Hurmuzachi, ambii în slujbe la curtea boierului Balș de la Dumbrăveni, și continuată prin Mihai Eminescu și Dimitrie Petrino (nepotul lui Constantin Hurmuzachi). Se fac referiri la întâmplări din viața acestora, mai puțin frecventate de cercetători, care pun într-o altă lumină situații cunoscute din biografia lui Mihai Eminescu.

Cuvinte-cheie: Eminovici, Hurmuzachi, Eminescu, Petrino, Dumbrăveni.

Pe moșia boierului Costache Balș – „nadvornoi sovetnic și cavaleriu”, cum îi plăcea boierului să se numească – s-au intersectat, în mod firesc, mai multe destine. Gheorghe Eminovici ajunge la Dumbrăveni, probabil în 1831, adus fiind de baronul Ioan Crîste. Baronul, proprietar al unei părți din moșia Călinești, văzându-l pe Gheorghe Eminovici „mai isteț și mai răsărit între ceilalți copii, l-a luat la curtea sa de la Costîna, unde a învățat carte și, dintre limbile străine, germana”. La moartea vistiernicului Alecu Balș, în 1831, baronul Crîste, care arendase anterior de la acesta moșiile Sarafînești și Brehuiești, devine posesor și al moșiei Dumbrăveni și, „având [...] nevoie de ținerea unei cancelarii, [...] aduce din Bucovina pe Gheorghe Eminovici, în care avea

încredere”¹. După moartea baronului, Eminovici rămâne pe moșia Dumbrăveni, ajungând om de încredere al lui Balș și vechil. Vechilul Gheorghe Eminovici îi raporta situația de pe moșia Dumbrăveni lui Constantin Hurmuzachi, administrator general al moșiilor lui Balș (de la a cărei soră, Eufrosinia Petrino, cumpără, în 1847, moșia Ipotești).

În 1832, Constantin Hurmuzachi, unul dintre fiii lui Doxachi Hurmuzachi, mergea la Viena pentru studii în drept. Aici l-a cunoscut Costache Balș, care l-a apreciat, între ei legându-se „o durabilă prietenie și o admirație din partea lui Balș”². În 1835, probabil, Constantin Hurmuzachi intră în slujba lui Balș, întâi ca vechil la moșia Galbena din Basarabia, iar mai târziu ca administrator general. După moartea lui Costache Balș, în aprilie 1848, Constantin Hurmuzachi devine însărcinat cu plenipotență asupra averii lui Balș. „Pentru economii, precizează Gh. Ungureanu, el eliberează din funcții pe unii din slujbași. Reține însă pe Gheorghe Eminovici pentru administrarea moșiei încă un an”³. În acea perioadă începe un conflict între Constantin Hurmuzachi și Gheorghe Eminovici, care se va prelungi și se va manifesta uneori explicit, alteori, ascuns, prin diverse presiuni, făcute de Hurmuzachi asupra lui Eminovici. Să fi fost, la mijloc, un conflict de ordin pecuniar sau motivul era și unul subiectiv – „o glumă”, care ar fi ajuns la urechile lui Constantin Hurmuzachi?

Matei Eminescu, într-o scrisoare către Corneliu Botez, relatează istoria Ipoteștilor, pe care – e de presupus – trebuia să o fi auzit, povestită cu haz, de la căminar: „Tata Hurmuzăcheștilor a murit prematur, cum îl chema din botez nu știu și femeia lui, Hurmuzăchioaia bătrâna, o femeie foarte vrednică și virtuoasă, a luat în mână ad[ministra]ția moșiei și pe unul din feciori, care nu știu, poate chiar Constantin și câți frați au fost, iar știu că Eudoxiu (îi zicea Doxachi) era cel mai mic, pe unul l-a dat la călugărie, și nu știu la mănăstirea Neamțului sau la Vorona, în tot cazul la una din două. Acesta a fugit din mănăstire și a nemerit la Murguleț ca pretendent al fetei lui. Murguleț, cum a văzut că e fecior de boier, i-a dat fata și moșia și bani, iar el, după ce a prins aripă, a chemat pe mama lui în judecată, pentru partea lui părintească, căci se vede că ca călugăr nu-i dădusă și lui parte. La judecarea procesului a fost nu știu prin ce împrejurări și tata și iar nu știu instanța, dar știu că la Iași cu desbaterile căruia spunea tata că s-a provocat un răs și-n auditor și între magistrați, de râdeau cu lacrimi, pentru următorul incident. Intimatul (fostul călugăr) aducea ca argument că fratele său, căruia mamă-sa îi dăduse partea lui de avere și pe el îl exilase la mănăstire, nu era făcut cu Hurmuzachi bătrânu, ci cu un țigan fecior în casă, lucru pe care-l știau magistrații că e calomnie. La aceasta Hurmuzăchioaia în replică, ea personal, a răspuns în bătaie de joc: «– Da, domnilor judecători, este adevărat că la tinerețe am păcătuțit cu un țigan, însă pe dumnealui (pe intimat) l-am făcut cu țiganul și nu pe acel ce i-am dat averea, și de aceea l-am dat la mănăstire, gândindu-ne la D-zeu că n-are

---

¹ Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie* (în continuare se va cita: Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*), București, Editura Minerva, 1972, p. VI.

² *Ibidem*, p. 97.

³ *Ibidem*, p. 164.

drept la averea [lui] bărbată-meu». Atunci s-a provocat un răs general în sală. Cu tot râsul însă, Hurmuzachi a câștigat; și de la acesta a luat tata Ipoteștii și a avut și conflict cu Constantin (dacă nu cumva chiar el o fi fost), căci în urma acestui conflict a vândut casele din Botoșani, de a plătit un rest. Poate că din acest conflict să fi ieșit tata de la Dumbrăveni, căci Constantin Hurmuzachi a continuat serviciul de inspector și după moartea lui Balș⁴.

„Ce e legendă și ce e adevăr?” ne întrebăm cu titlul cărții lui Ion Roșu. În „Arhiva genealogică”, nr. 9–10, septembrie – octombrie 1912, Sever de Zotta prezintă „Spița neamului Hurmuzachi”, din care reținem următoarele: Medelnicerului Constantin Hurmuzachi (tatăl lui Doxachi Hurmuzachi) avea trei fii. „Fiul lui cel mai mare se cheama Constantin (n.c. 1772); ceilalți copii erau: Eudoxiu, numit Doxaki (n. 1782 în Horodiștea), Alexandru, numit Aleco și Nastasia. În anul 1804, noemvrie 29, are loc împărțeala averei părintești între copiii și văduva lui Constantin Med., făcută de Veniamin Kostaki, mitropolitul Moldovei, asistat de Constantin vel logofăt și Dumitraș Sturza vel vornic. După împărțeala aceasta au căzut în partea serdarului Constantin: 1/3 Cernauca și Țigani; în partea medelnicereșei Ruxanda: moșiile Cîrjoaia și Zberenii, alătura cu Horodiștea, care moșie «așezarea părintească», ce după obiceiul pământului s-au dat în parte lui Alecu, cel mai mic din fiii [de] parte bărbătească. Rămânea deci 2/3 Cernauca pentru Doxaki, intrat în călugărie supt numele Dosofthei monah și Nastasia. În anul următor însă, ianuarie 12, nearătându-se medelnicereșea mulțămită cu împărțeala aceasta, ea fu schimbată după voia ei, primind Constantin moșiile Cîrjoaia și Zberenii «și ea împreună cu ceilalți trei copii nevrâstnici să rămâe cu giumătate de sat Horodiște așzarea părintască și cu întreagă moșia Cernauca». [...] Doxaki Hurmuzachi, nesimțind în sine vocațiunea pentru viața călugărească, o părăsi, credem în 1805, așzându-se pe moșia Cernauca în Bucovina și căsătorindu-se c. 1810 cu Ileana, fiica Stolnicului Iordaki Murguleț, din renumitul neam stăpânitor al Mihalcei lângă Cernăuți, strănepotul logofătului Neculai Murguleț și al soției acestuia, Ileana, nepoata de fiică lui Gavril Hatman, fratele lui Vasile Lupul Vodă⁵».

Doxachi și Ileana Hurmuzachi au fost părinții lui Constantin și ai Eufrosiniei.

***

Eufrosinia Hurmuzachi primește moșia din Ipotești, ca dotă de zestre, la căsătoria cu Petru Petrino, mare proprietar de moșii, fiul lui Hristodulo și al Anastasiei Petrino. Nici pe Hurmuzăchești, așa cum povestea Gheorghe Eminovici, dar nici pe Petrino, nu-i prea cunoșteau oamenii din Ipotești. proprietarul și negustorul Petru Petrino făcea afacerile în Basarabia și Bucovina. Cu 5 noiembrie 1846 este datată o cerere, prin care dvoreanul Petru Petrino solicita „mareșalului

⁴ A. Z. N. Pop, *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, Editura Academiei, 1962, pp. 280–281.

⁵ Sever Zotta, „Spița neamului Hurmuzachi”, în „Arhiva genealogică”, nr. 9–10, septembrie – octombrie 1912, pp. 157–158.

nobilimii din Basarabia [...] a i se elibera un certificat pentru a putea intra în tagma negustorilor de gildă din Odesa”. În certificat se menționa că „acesta are 29 de ani, soția Efrosinia – 25, fiicele: Aglaia – 6, Elena – 4, Pulheria – 3 și feciorul Dumitru – 2”. Într-un alt certificat, eliberat în 12 decembrie 1851, se preciza „că nu există obstacole din partea nobilimii, pentru ca dvoreanul Petru Petrino, deja în calitate de negustor de gilda a doua din Odesa, să se deplaseze în scop comercial peste hotare, împreună cu soția și cei șapte copii ai săi”⁶. Unul dintre cei șapte copii ai Eufrosiniei și Petru Petrino, Dumitru, se născuse pe moșia Rujnița, cumpărată de bunicul său, Hristodulo Petrino, de la Nicolai Cazimir. Petru Petrino va vinde și această moșie, în 1867, lui Ioan Biberi, mutându-se la Cernauca⁷. În felul acesta, numele lui Dimitrie Petrino, viitorul poet, supranumit „bardul Bucovinei”, se va lega de această parte a țării.

Pe moșia Ipotești, vândută în 1847 lui Gheorghe Eminovici, se va muta, în 1853, căminarul cu soția sa Ralu și cei șapte copii: Șerban – 12 ani, Nicu – 10, Iorgu – 9, Ilie – 7, Maria – 5, Mihai – 3, Aglae – 1 an. Pentru Ipotești, soarta sau providența, cum vrem să-i spunem, rezervase numele de „poet național”.

***

În familia Petrino, relatează presa vremii, „prima educație și instrucție a fiicelor a trebuit să se facă în urmarea determinate a mamei lor, imediat sub ochii dumneai așa că din câteva obiecte da însăși mama lecții”⁸. Dimitrie Petrino, consemnează istoriile literare, „a învățat întâi în familie, sub îndrumarea mamei și a fraților acesteia, Constantin și Gheorghe, oameni de aleasă cultură”⁹. Constantin nu putea fi altul decât același administrator general al moșiilor lui Balș.

Moștenind o avere de la un unchi, Dimitrie Petrino pleacă în străinătate și vizitează principalele capitale europene. Studiile biografice nu consemnează nimic despre studiile sale în străinătate. Reîntors în Bucovina în 1868, Dimitrie Petrino devine membru al Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina – moștenitoarea Reuniunii pentru Leptură (1862–1865), la a cărei înființare au contribuit și unchii săi, Gheorghe și Alexandru Hurmuzachi, sprijiniți de preoțimea românească a Bucovinei –, colaborând și la revista societății, „Focea Societății pentru Literatură și Cultura Română în Bucovina”.

În 27 ianuarie 1869, la Cernăuți, se dă un concert în folosul Fundației Pumnulene, iar în deschidere Dimitrie Petrino rostește un Prolog. „Filologu destinsu, inse romanu și mai bunu, Pumnulu a crescutu germinele Romanismului în sinulu tinerimei năstre, pre carea a spriginit’o în ori ce privinția; și acesta este meritulu lui celu mai mare! Astfelu lucrându elu a reposatu în anulu 1866,

⁶ Sergiu Bacalov (coordonator), *Studii de arhondologie și genealogie*, vol. I, Chișinău, Tipogr. „Bons Offices”, 2014, p. 69.

⁷ T. Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI (1760–1833), București, Editura Casei Școalelor și a Culturii Poporului, 1942, p. 166.

⁸ „Transilvania”, 15 februarie 1878, p. 7.

⁹ E. Lungu, *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, Chișinău, Editura Cartier, 2016, p. 111.

lăsându în urma lui nestinsa suvenire a unei binefaceri naționale, demne de stima și admirațiunea fie-cărui romanu”, scria despre Aron Pumnul Dimitrie Petrino¹⁰. La câteva luni, D. Petrino publică scandaloasa broșură *Puține cuvinte despre coruperea limbei române în Bucovina* (Cernăuți, Tiparul lui Bucoviecki și Comp., 26 p.).

Gheorghe Eminovici își ducea fiii la studii la Cernăuți. În 16 august 1857, căminarul depunea a cincea cerere pentru eliberarea unui pașaport pentru fiii săi și ruga Onoratul Secretariat de Stat „să înscrie în acel pașaport și al cincile fiu al meu, MIHAIL, care iaste în vârstă de 7 ani [...], având și acesta a urma studiili”¹¹. În anul școlar 1857/1858, prin urmare, Eminescu se afla la Cernăuți, împreună cu frații săi. Din cercetările lui Radu I. Sbiera, știm că „Eminescu a frecventat acolo [la Școala greco-orientală, numită National-Hauptschule – n.n.] a treia și a patra clasă a cursului primar de la septembrie 1858 până în iulie 1860. [...] la finea anului școlar 1858/9 fu clasificat al 15-lea între 72, iar în clasa a patra primară a obținut în amândouă semestrele o medie generală foarte bună, clasificat fiind la finea anului școlar (iulie 1860) al 5-lea între 82 de elevi”¹².

Teodor V. Ștefanelli rememorează aceeași perioadă, ezitând însă între clasa a II-a și a III-a atunci când face referire la școala primară: „Din aceste testimonii vedem că micul Eminescu a intrat în luna septembrie 1858 în clasa a II-a a școlii primare din Cernăuți, prin urmare trebuie să fi fost supus unui examen de primire ca să poată fi admis deodată în clasa a II-a”. Pe de altă parte, în Anexa A, în care reproduce testimoniile, referirile sunt la clasa a III-a și a IV-a. E posibil ca în anul de studii 1857/1858, Eminescu să se fi pregătit în particular la Cernăuți pentru examenul de primire¹³.

Cert este că în luna septembrie 1860, Eminescu începe studiile la Liceul din Cernăuți. În 1861 (anul școlar 1861/1862), când vine la studii, Ștefanelli îl găsește pe Eminescu în clasa a II-a. În 1862–1863, Eminescu repetă clasa a doua din cauza notelor rele la latină și matematici și Ștefanelli îi devine coleg. În primăvara anului 1863, Eminescu părăsește școala. Ștefanelli își amintește, în continuare, că Eminescu a revenit în Cernăuți, pentru scurt timp, în primăvara lui 1864, dar nu pentru studii. În octombrie 1864 îl găsim funcționar la Tribunalul din Botoșani (cererea de angajare este datată 5 octombrie 1864), iar peste un an, în primăvara lui 1865, îl găsim din nou la Cernăuți (5 martie 1865 este data cererii de demisie¹⁴) și din nou pentru scurt timp. În toamna aceluiași an, 1865, Eminescu revine pentru a studia ca privatist. După moartea lui Aron Pumnul, în 1866, părăsește definitiv Cernăuți.

¹⁰ „Albina”, nr. 12, 2/14 februarie 1869, p. 2.

¹¹ Gh. Ungureanu, „Documente inedite pentru cunoașterea copilăriei lui Eminescu”, în „Universul literar”, 24 iunie 1939, pp. 1, 6.

¹² Radu I. Sbiera, „Amintiri despre Eminescu”, în vol. *Ei l-au văzut pe Eminescu*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 107.

¹³ T. V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, București, Editura „Cununi de Stele”, 2018, pp. 25 și urm.

¹⁴ Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, p. 280.

După o încercare de a-și certifica studiile la Blaj, îl regăsim pe Eminescu la Viena, între 1869 și 1872, ca „auditor extraordinar” la Facultatea de Filosofie și Drept. Din „februarie 1869 este membru, alături de I. Slavici, al Societății literare-științifice, membru definitiv din 23 octombrie 1869, iar din 20 octombrie, membru al Societății «România»”¹⁵. În 9 noiembrie 1869, Societatea literar-socială „România” ține o ședință, în care „condamnă broșura lui Petrino pe care o califică «deșărtăciune»”. La aceeași ședință „se ia hotărârea să i se răspundă lui D. Petrino și în presă. Eminescu era cel mai indicat să facă acest lucru și nu ar fi exclus ca și propunerea să fi venit din partea lui”. Articolul („răspuns în numele studențimii române din Viena, la atacurile lui D. Petrino împotriva lui Aron Pumnul”¹⁶), „O scriere critică”, este publicat în „Albina”, nr. 3, 7–19 ianuarie 1870. Cu acest text, probabil, Eminescu își începe activitatea ziaristică. Articolul declanșează însă și un conflict Eminescu – Petrino, care nu pare a fi o prelungire a conflictului Eminovici – Hurmuzachi, deși îi implică pe descendenții acelorași familii. Eminescu, pe lângă argumentele obiective și rigurose susținute, vizează și persoana lui Petrino: „Baronia nu aduce de moștenire știința sau geniul și [...] nu e destul ca să aibă cineva un privilegiu – chiar cu pajere împărătească fie – pentru ca să aibă la dispozițiunea sa imperiul cel vast al științei și lumina cea curată a criticei filozofice. [...] Baronia și nimbul poetic sunt un drept nu la critică, ci până și la batjocură, până și la persiflagiu asupra acelora cari ar avea cutezarea de a fi de-o opiniune contrarie”.

***

În 1869, moare la Viena Constantin Hurmuzachi, care ajunsese ministru de Justiție și președinte al Curții de Casație, jucând un rol important în viața publică. Acesta „lasă întreaga sa bibliotecă, bogată în cărți de valoare mai ales din domeniul istoriei, în total 7 461 [de] volume, Bibliotecii Centrale din Iași, care le lua în primire în anul 1871”¹⁷.

În 23 august 1874, T. Maiorescu face propunerea către Consiliul de Miniștri pentru numirea lui Eminescu în postul vacant de bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iași. În Jurnalul Consiliului de Miniștri prin care s-a decis numirea lui Eminescu în respectivul post și în Raportul ministrului Instrucțiunii Publice și al Cultelor pentru confirmarea în post, în dreptul numelui Eminescu este trecut „doctorand în filozofie”¹⁸. După Viena, Eminescu fusese, între 1872 și 1874, student extraordinar la Universitatea din Berlin. Probabil obținuse, după cum reiese din cererea cu nr. 683, publicată în „Manuscriptum”, certificatul de absolvire a Gimnaziului din Botoșani: „Domnul student Mihail

---

¹⁵ E. Glodariu, *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din Monarhia Habsburgică*, Cluj-Napoca, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, 1998, p. 40.

¹⁶ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XVI (în continuare se va cita: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XVI), București, Editura Academiei R.S.R. și Muzeul Literaturii, 1989, p. 515.

¹⁷ Karl Kurt Klein, „Biblioteca Universității din Iași”, în „Boabe de grâu”, nr. 5, 1934, p. 267.

¹⁸ Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, pp. 288–289.

Eminescu, din Botoșani, România, fiul proprietarului Eminescu, înscris la această Universitate la 18 decembrie 1872, în baza certificatului anexat de la Gimnaziul din Botoșani, s-a prezentat să i se elibereze un certificat de absolvire. Berlin, la 14 iulie 1873”¹⁹.

La bibliotecă funcționa un sistem învechit, o administrație birocratică, bibliotecarul și ajutoarele sale nefiind decât organe de execuție. Sistemul era caracterizat chiar de Eminescu drept vicios, de a ține patru – cinci biblioteci în una²⁰. Acest post, îi scria Eminescu secretarului Agenției diplomatice române din Berlin, Ioan Al. Samurcaș, în 19 septembrie 1874, era „singurul care nu e-n stare de-a-mi întrerupe întru nimic nici preparațiile mele pentru doctorat, nici ocupațiunea mea care-ntotdeauna va rămânea științifică și literară. Dar, ca la toate, începutul ș-aici e greu și numai luarea-n samă și numărarea a 15 000 [de] opuri (peste 30 000 [de] volume) e un lucru, de nu greu, totuși răpitor de vreme”²¹. Eminescu lucrează la un manual de sanscrită, ordonează biblioteca, face liste de cărți și manuscrise, pe care le propune ministerului spre a fi achiziționate. Într-o scrisoare adresată lui T. Maiorescu, scria: „Mi-ar mai rămânea vreme să catalogizez biblioteca, mai ales acum în timpul verii, ceea ce în decursul anului nu prea e cu putință din cauza împrumutărilor de cărți. Precum știți, biblioteca e compusă din mai multe donațiuni, cari acestea întrec cu mult averea bibliotecii vechi. O contopire a acestora este dar necesară, deși ordinea e altfel îndestul de mare”²². În aceeași scrisoare, Eminescu îl informa pe Maiorescu: „Primesc bucuros funcția de revizor școlar peste districtele Iași și Vaslui, nu pentru că prin asta aș adăoga ceva la bunăstarea mea materială, căci, în fapt, câștig pe loc, cu lecțiile de la Institutul academic și Școala Normală împreună, 397 l.n., astfel încât adaosul nu este considerabil în vederea cheltuielilor ce le-aș avea cu drumul. Punctul meu de vedere este că aș intra în contact cu populația rurală, singura care mă interesează îndeosebi”.

În locul lui Eminescu a fost numit director Dimitrie Petrino. Va urma un lung și nejustificat (după majoritatea istoriilor literare) proces, cu implicarea directă a lui Petrino (puține sunt vocile care îi justifică măcar parțial poziția). Într-un final, așa cum se știe, dosarul care i-a provocat atâtea emoții lui Eminescu²³ va fi clasat, inspectorul considerând că din toate acestea rezultă că „nu numai că nu se poate imputa lui M. Eminescu că ar fi sustras din bibliotecă vreo carte cu intențiune de a și-o apropria, dar nici măcar neglijența prevăzută de art. 203 C. P.”²⁴.

¹⁹ Stancu Ilin, „Documente berlineze”, în „Manuscriptum”, nr. 1, 1977, p. 145.

²⁰ Karl Kurt Klein, *op. cit.*, p. 270.

²¹ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XVI, p. 39.

²² *Ibidem*, p. 68.

²³ Într-o scrisoare din 25 noiembrie 1876, Eminescu îi scrie lui Samson Bodnărescu: „Când vei fi interogat, te rog spune *adevărul* [s.a.]. Nu evaziv, nu încurcat, căci toată responsabilitatea civilă e o copilarie alături cu urmările ce le-ar avea pentru mine un singur neadevăr ce l-ai spune. Un neadevăr ar fi în stare să mă nenorocească pe toată viața și să-mi răpească onoarea”.

²⁴ Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, p. 407.

După un an de activitate bibliotecară, Dimitrie Petrino îl va suplini, în perioada 1876–1878, pe A. Vizanti la Catedra de limba și literatura română a Universității din Iași, „fără a avea pregătirea necesară”, precizează autorii *Dicționarului literaturii române de la origini până la 1900*²⁵. La acea dată, Dimitrie Petrino nu avea nici drepturile civile și politice de român. „Legea” prin care i se acordau acestea avea să fie publicată în „Monitorul oficial” al României din 7/19 aprilie 1877 (p. 2336): „Art. unic. În virtutea art. 9 din Constituție se acordă d-lui Dimitrie Petrino Armis, român din Bucovina, esercițiul drepturilor civile și politice de român. Promulgăm această lege și ordonăm ca să fie investită cu sigiliul Statului și publicată prin «Monitorul oficial». Dată în București la 2 Aprilie 1877. CAROL”. Senatul însă, în ședința din 1 februarie 1877, aproba entuziasmat și cu ovații numirea lui Petrino: „Onor. D. Visanti a dat peste un bun suplinitor, a dat peste D. Petrino, a dat peste Bardul Bucovinei! A dat peste filomela Bucovinei. Sunt totdeună-dată dator a spune că acel curs care sub D. Visanti era vădov de studenți, astăzi este plin de ascultători! (Aplause prelungite) Și aci fie-mi permis a vorbi ceva de Bardul Bucovinei! D. Petrino a părăsit Bucovina, neputând se vadă cu ochii sei cum averile mănăstiresci, cum Fondul religios, provenind din acele moșii, date de strămoșii noștri pentru biserică și școala română, se întrebuițează spre a se întemeia uă Universitate germana menită spre a stinge naționalitatea română din Bucovina. D-sa dar s-a espatriat venind în România în speranță că aci, la căldura românismului, lacrămile sale se vor usca! Ei bine, bardul Bucovinei a venit între noi cu inima plină de durere, simpatisând cu tot ce este frumos, cu tot ce este Patrie. Îndată ce el află despre interpelațiunea mea în privința Universității de Iași, el îmi telegrafia mulțămindu-mi pentru inițiativa luată și arătându-mi câtă durere simția în inima sa de român și de poet văzând decadența Universității române din Iași, facia cu înflorirea crescândă a Universității germane din Cernăuți. Bardul Bucovinei mi-a adresat acestea prin telegramă numai pentru că am spus că Universitatea de Iași este părăsită, este uă ruină morală și materială, în care cântă cucuvaele. Așadar D. Visanti are un suplinitor vrednic”²⁶. Pledoaria era susținută de M. Kogălniceanu.

Iacob Negruzzi găsea altă explicație: „*El părăsise Bucovina și venise în România pentru a-și refăce o poziție socială după ce risipise însemnata sa avere părintească. Ajungând partidul roș la putere în anul 1876, Petrino lovea în noi cu scop de a linguși pe învingători. Purtarea lui Petrino față de Alecsandri, de mine, și de alți prieteni și protectori ai săi era atât de neînțeleasă, încât dovedea poate mai multă nebunie decât răutate. Numai așa se explică cum Petrino îndrăzni să provoace darea în judecată a lui Eminescu pentru că ar fi făcut să dispară din biblioteca Universității de Iași cărți pe care judecătorul de instrucție le găsi așezate pe rafturi la locul lor obișnuit*”²⁷.

²⁵ *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei R.S.R., 1979, p. 677.

²⁶ „Monitorul oficial al României”, 13/25 martie 1877, p. 1855.

²⁷ I. Negruzzi, *Amintiri din Junimea*, București, Editura Humanitas, 2011, p. 193.

În 1874, Maiorescu îi propunea lui Eminescu postul de profesor de filosofie. Eminescu îi scria în 5 februarie 1874: „Vă mulțumesc din inimă pentru perspectiva unei eventuale numiri a umilei mele persoane în mult-grăitoare calitate de profesor de filozofie. Cred însă că o atare propunere, pentru mine de altfel îndeajuns de măgulitoare și în acord cu întreaga mea aplecare firească, pare să fie venită totuși, în lumina conștiinței de mine, prea devreme. [...] Am eu dreptul, fără un plan didactic precis, pe care să-l fi prelucrat în întregime, să-mi asum, la anii mei, riscul unei astfel de sarcini? [...] Pentru a reda filozofia schopenhaueriană astfel încât să formeze un curs complet, cum prescrie de altfel autorul însuși, se cer cunoștințe pentru care ar trebui neapărat să mă pregătesc în mod special, îndeosebi de științele naturii, de antropologie. [...] Ar trebui să studiez mai întâi anatomia și fiziologia, cel puțin timp de un semestru, ca să știu atât cât rezonabil se cuvine ca prolegomene ale filozofiei. Acestea sunt temerile mele. [...] Un titlu de doctor m-ar aranja într-adevăr cu lumea și cu ordinea ei legală, nu și cu mine însumi, care deocamdată nu mă mulțumește, nu. Tocmai această împrejurare concretă mi-a arătat limpede seriozitatea sarcinii mele, iar ideea foloaselor ce mi s-ar putea oferi pe această cale nu e mai puternică decât conștiința datoriei”²⁸.

***

Dimitrie Petrino a încetat din viață în 29 octombrie 1878 la București. „I s-a făcut înmormântarea la cimitirul Șerban-Vodă, după un serviciu funebru oficiat în biserica Doamna Bălașa”, înmormântarea „a fost simplă și tristă”, consemna Mihai Eminescu în „*Necrologul*” publicat în „Timpul” din 4 mai 1878. Despre Dimitrie Petrino, care i-a urmat în funcția de director al Bibliotecii din Iași și care l-a învinuit de sustragere de cărți, Eminescu, urmând dictonul *de mortuis nil nisi bene*, a amintit doar că „ministrul Maiorescu îl numise director al bibliotecii din Iași”. Și l-a justificat: „Precum merg lucrurile la noi, unde orice talent, fie poetic, fie artistic în genere, e atras în vârtejul jucăriilor politice, tot astfel s-a întâmplat că și Petrino a fost ademenit prin făgăduințe, târât în vârtejul vieții politice și tot prin instigațiile coteriei politice care îl captivase, a fost împins la publicarea mai multor lucruri ce erau mai prejos de demnitatea unui adevărat talent”.

„Cât de trist e a vedea un poet mort și a-i asculta panegiricul, în care numai despre poet nu se vorbește!” se întreba Eminescu, vizând discursului N. Ionescu, care „în o viață atât de bogată și atât de zbuciumată, [...] nu a găsit decât un hârb democratic” și corecta, pentru posteritate și în memoria lui D. Petrino: „A publicat două poeme din care una, *La gura sobei*, e bună, cealaltă, *Legenda nurului*, e slabă. Cea din urmă poezie a sa a fost publicată în «România liberă» și cuprinde o persiflare a unei poezii a lui Vasile Alecsandri, încât se vede că înrăurirea noilor săi amici îl dusese din rău în mai rău. [...] Talent a avut, poet era!”.

---

²⁸ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. XVI, p. 48.

BIBLIOGRAFIE

1. „Albina”, nr. 12, 2/14 februarie 1869.
2. Bacalov, Sergiu (coordonator), *Studii de arhondologie și genealogie*, vol. I, Chișinău, Tipogr. „Bons Offices”, 2014.
3. Balan, T., *Documente bucovinene*, vol. VI (1760–1833), București, Editura Casei Școalelor și a Culturii Poporului, 1942.
4. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Editura Academiei R.S.R., 1979.
5. Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XVI, București, Editura Academiei R.S.R. și Muzeul Literaturii, 1989.
6. Glodariu, E., *Asociațiile culturale ale tineretului studios român din Monarhia Habsburgică*, Cluj-Napoca, Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, 1998.
7. Ilin, Stancu, „Documente berlineze”, în „Manuscriptum”, nr. 1, 1977.
8. Klein, Karl Kurt, „Biblioteca Universității din Iași”, în „Boabe de grâu”, nr. 5, 1934.
9. Lungu, E., *Poeți de pe vremea lui Eminescu*, Chișinău, Editura Cartier, 2016.
10. „Monitorul oficial al României”, 13/25 martie 1877.
11. Negruzzi, I., *Amintiri din Junimea*, București, Editura Humanitas, 2011.
12. Pop, A.Z.N., *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, București, Editura Academiei R.S.R., 1962.
13. Sbiera, Radu I., „Amintiri despre Eminescu”, în vol. *Ei l-au văzut pe Eminescu*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989.
14. Ștefanelli, T. V., *Amintiri despre Eminescu*, București, Editura „Cununi de Stele”, 2018.
15. „Transilvania”, 15 februarie 1878.
16. Ungureanu, Gh., „Documente inedite pentru cunoașterea copilăriei lui Eminescu”, în „Universul literar”, 24 iunie 1939.
17. Ungureanu, Gh., *Eminescu în documente de familie*, București, Editura Minerva, 1972.
18. Zotta, Sever, „Spița neamului Hurmuzachi”, în „Arhiva genealogică”, nr. 9–10, septembrie – octombrie 1912.